

Gemeente Heerlen
Rekenkamer

Rapport
Toegankelijk stemmen in Heerlen

Rekenkameronderzoek naar de toegankelijkheid van de stemlokalen in Heerlen tijdens de verkiezingen voor de Tweede kamer op 29 oktober 2025

27-01-2026

Samenvatting

Waarom een rekenkameronderzoek naar stemlokalen?

De Rekenkamer heeft tijdens de (vervroegde) verkiezingen voor de Tweede kamer, 29 oktober 2025, bijna de helft van de 45 stemlokalen in Heerlen bezocht. De landelijke Kieswet bepaalt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking, naar aanleiding van het VN-verdrag Handicap. De centrale onderzoeksvraag van de rekenkamer is: “Zorgt de gemeente Heerlen ervoor dat alle burgers met een lichamelijke beperking die mogen stemmen op 29 oktober 2025 ook kunnen stemmen?”

Hoe pakte de rekenkamer het onderzoek aan?
De organisatie van de verkiezingen is met behulp van deskresearch en een interview onderzocht. Daarbij is nagegaan hoe de locaties worden gekozen, wie verantwoordelijk is voor de toegankelijkheid van de stemlocaties, de instructie en werkwijze op de stembureaus en de informatievoorziening aan de kiezers en de raad. Op de verkiezingsdag hebben de rekenkamerleden en de ondersteuning, samen met drietal geïnteresseerden 27 stemlokalen onderzocht op bereikbaarheid en betreedbaarheid van de stemlocaties en de bruikbaarheid van de stemfaciliteiten.

Welke bevindingen deed de rekenkamer?

Het onderzoek laat zien dat drie van de 27 bezochte stemlocaties aan alle door de overheid gestelde criteria voldoen. Vier locaties voldeden slechts op 1 subcriterium niet geheel. In totaal zijn 10 locaties goed tot goeddeels toegankelijk. Één locatie is gekwalificeerd als zeer moeilijk zelfstandig toegankelijk voor mensen met een fysieke beperking. De andere locaties zijn als (iets) minder toegankelijk aangemerkt, maar deze kunnen vaak met een kleine aanpassing goeddeels toegankelijk gemaakt worden. Bij de feitencheck in december 2025 is aan de ambtenaren een uitgebreid overzicht van de bevindingen gestuurd, zodat mogelijke verbeteringen met betrekking tot de toegankelijkheid tijdig voor de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 aangebracht zouden kunnen worden.

Welke conclusies trekt de rekenkamer?

De rekenkamer concludeert dat de gemeente Heerlen er, ondanks de geconstateerde tekortkomingen, goed in slaagt alle burgers met een lichamelijke beperking zelfstandig te laten stemmen. De medewerkers en vrijwilligers die de stemlocaties bemensen zijn hierbij zeer welwillend en behulpzaam. De rekenkamer constateert dat de toegankelijkheid voor alle burgers aandacht heeft van de gemeente. Bij de keuze voor de stemlocaties wordt gestreefd naar een combinatie van goede spreiding over de gemeente en toegankelijkheid. In een enkel geval moet de gemeente genoegen nemen met een minder optimale locatie. De informatievoorziening over de toegankelijkheid van de stemlocaties aan de gemeenteraad en de kiezers wordt als voldoende aangemerkt.

Welke aanbevelingen leveren de bevindingen en conclusies op?

De bevindingen en de conclusies hebben de rekenkamer gebracht tot de volgende drie aanbevelingen:

1. Blijf aandacht besteden aan de toegankelijkheid van de stemlocaties, zoals in de evaluatie na afloop van iedere verkiezingsdag en neem de bevindingen uit dit onderzoek, die al eerder gedeeld zijn met de gemeente, mee in het draaiboek en instructies en hulpmiddelen voor de volgende verkiezingen.
2. Maak bij de voorbereiding gebruik van de hulpmiddelen die de rijksoverheid heeft ontwikkeld en wees scherp in het beoordelen van de toegankelijkheid van de stemlokalen. Blijf daarbij de lokale situatie en de nabijheid van het stemlokaal voor alle inwoners in het oog houden.
3. Verhelp tekortkomingen die relatief eenvoudig zijn en tegen weinig kosten kunnen worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld de inpandige route hindernisvrij te maken of door stoelen (met leuningen) gebruiksklaar neer te zetten en daar waar nodig tijdelijke voorzieningen aan te brengen (bijvoorbeeld het plaatsen van drempeloverbruggingen of het aanwijzen van (tijdelijke) gehandicaptenparkeerplaatsen). Omdat de gemeente gebruikmaakt van veel vaste stemlocaties, is dit met een korte checklist per locatie eenvoudig te realiseren en te controleren.

Colofon

Rekenkamer Heerlen
Margriet van Tulder (voorzitter)
Geneviève van Liere
Etienne Lemmens
Alexandra van der Weijden (secretaris)

Correspondentie
griffie@heerlen.nl

Aanleiding

Op 29 oktober 2025 vonden de (vervroegde) verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. De Rekenkamer Heerlen heeft besloten gedurende die verkiezing onderzoek te doen naar de toegankelijkheid van de stemlokalen voor de kiezers met een lichamelijke beperking. Vergelijkbare onderzoeken van onder andere de rekenkamers van Utrecht (2019) en IJsselstein (2023) vormden daarvoor de inspiratiebron.

De Kieswet bepaalt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Ligging en inrichting moeten zodanig zijn dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Wanneer een stemlocatie niet toegankelijk is of gemaakt kan worden, moeten burgemeester en wethouders de raad hierover over de reden hiervoor[1]. Deze wettelijke bepalingen komen voort uit het VN-verdrag Handicap, dat de positie van mensen met een beperking beoogt te verbeteren.

1 Kieswet, artikelen J 4-2 en J 4-3.

Conclusies en aanbevelingen

Op 29 oktober 2025 vonden de vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. De Rekenkamer Heerlen deed daarbij onderzoek naar de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking. Dat betreft voor Heerlen onder andere 30,1% van de kiesgerechtigde bevolking ouder dan 65 jaar, op basis van gegevens van de GGD.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de organisatie van de verkiezingen en de Kieswet bepaalt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Ligging en inrichting moeten zodanig zijn dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Dat is een belangrijke voorwaarde om te zorgen dat iedereen het stemrecht kan uitoefenen. Alle stemlokalen moeten daarom voldoen aan de zogenaamde toegankelijkheidseisen. Deze komen voort uit het VN-verdrag Handicap, dat de positie van mensen met een beperking beoogt te verbeteren.

De centrale onderzoeksvraag is als volgt:

Zorgt de gemeente Heerlen ervoor dat alle burgers met een lichamelijke beperking die mogen stemmen op 29 oktober 2025 ook kunnen stemmen?

De volgende deelvragen worden in het onderzoek beantwoord:

1. Zijn de stemlokalen in Heerlen toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking?
2. Is de informatievoorziening van de gemeente Heerlen over de toegankelijkheid van stemlokalen toegankelijk voor alle mensen met een lichamelijke beperking?
3. Is deze informatie juist, consistent en volledig?
4. In hoeverre is de gemeenteraad voorafgaand aan de verkiezingen volledig en juist geïnformeerd over de mate van toegankelijkheid van stemlokalen?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden heeft de rekenkamer op 29 oktober 2025 een schouw uitgevoerd op 27 van de 45 stemlokalen (60%) in Heerlen. Met behulp van twee leden uit de doelgroep en één raadslid.

Conclusies

Op basis van de bevindingen uit de schouw trekt de rekenkamer de algemene conclusie dat de gemeente er, ondanks geconstateerde tekortkomingen, goed in slaagt alle burgers met een lichamelijke beperking zelfstandig te laten stemmen. De deelconclusies zijn als volgt.

1. Medewerkers en vrijwilligers zijn zeer welwillend en behulpzaam

Op basis van de bezoeken tijdens de schouw bleek dat op de stemlocaties een grote bereidheid was om mensen met een lichamelijke beperking indien en waar nodig te helpen. De voorzitters en leden van de stembureaus waren op de hoogte van het onderzoek van de rekenkamer en reageerden zeer positief. Men zag over het algemeen het belang ervan en er was een grote bereidheid om mee te werken. Ook de studenten van Vista College waren positief en behulpzaam om het alle kiezers mogelijk te maken hun stem uit te brengen. De rekenkamer heeft ook een positief en coöperatief contact gehad van de medewerkers van Burgerzaken die de organisatie en logistiek van de verkiezingen verzorgen.

2. De keuze voor de stemlocaties

De gemeente spant zich in voor een goede bereikbaarheid van de stemlocaties en streeft ernaar deze goed te spreiden over de gemeente. Nabijheid en spreiding behoort niet tot de toegankelijkheidscriteria van BZK. De gemeente Heerlen heeft zelf als uitgangspunt de spreiding van de stemlokalen, zodat rekening wordt gehouden met het aantal inwoners en stemgerechtigden rond een stemlocatie. Dit in verband met de drukte tijdens het stemmen en de tijd die het tellen van de stemmen kost, maar ook vanwege de fysieke nabijheid van en toegankelijkheid voor een grote groep kiezers. Dat betekent wel dat soms concessies kunnen worden gedaan met betrekking tot de eisen van toegankelijkheid met betrekking tot mensen met een fysieke beperking.

Dat blijkt uit de keuze voor vier locaties waarvan de gemeente zelf heeft aangegeven dat toegankelijkheid niet optimaal is. Dat gebeurt alleen als men er niet in slaagt een beter alternatief in de buurt of wijk te vinden. De rekenkamer kan zich in de benadering van de gemeente vinden en onderschrijft spreiding en nabijheid als een voorwaarde voor de toegankelijkheid, mede gelet op conclusie 6.

3. De toegankelijkheid van de stemlokalen heeft aandacht

In aanloop van een van de vorige verkiezingen hebben ambtenaren van de gemeente met leden van de doelgroep een schouw van stemlocaties gedaan. Dat wordt niet bij elke verkiezing herhaald. De verantwoordelijkheid voor de toegankelijkheidscriteria in de openbare ruimte en binnen overheidsgebouwen ligt bij de gemeente. Bij particuliere gebouwen ligt die verantwoordelijkheid bij de eigenaar. De gemeente kan in die gevallen in beperkte mate ondersteunen bij verbeteracties.
De voorzitters van de stembureaus krijgen informatie aangereikt waarin aandacht wordt gegeven aan de toegankelijkheidscriteria. Indien op het moment van de verkiezingen daar iets aan schort, kan contact opgenomen worden met het Team Verkiezingen en kan indien nodig actie ondernomen worden.

4. De gemeente informeert de kiesgerechtigden voor de toegankelijkheid van de stemlocaties

De kiesgerechtigden zijn via websites en de achterzijde van de toegestuurde kandidatenlijst voldoende geïnformeerd over de toegankelijkheid van de stemlocaties.

5. Het college informeert de gemeenteraad over de toegankelijkheid van de stemlokalen

Ook de gemeenteraad is voldoende geïnformeerd over de beoogde stemlocaties en de overwegingen om stemlocaties die minder goed toegankelijk zijn te handhaven.

6. De rekenkamer constateert dat de meeste bezochte stemlocaties goeddeels of prima toegankelijk zijn, maar constateert ook bij een deel van de stemlokalen tekortkomingen. De geconstateerde tekortkomingen zijn over het algemeen eenvoudig te verhelpen

Een beperkt aantal locaties die betrokken zijn in de schouw voldoet uitstekend op alle toegankelijkheidscriteria en het grootste deel is goeddeels toegankelijk voor mensen met een fysieke beperking. Het grootste deel van de geconstateerd tekortkomingen is relatief eenvoudig te verhelpen. Slechts een enkele locatie wordt door de rekenkamer als moeilijk toegankelijk aangemerkt. De rekenkamer heeft geen redenen ervan uit te gaan dat de 27 locaties die op 29 oktober bezocht zijn, en op twee na at random zijn gekozen, niet representatief zijn voor de 45 stemlocaties in Heerlen.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de bovenstaande conclusies naar aanleiding van het onderzoek naar de toegankelijkheid van de stemlokalen in Heerlen, komt de rekenkamer tot de volgende aanbevelingen:

1. Blijf aandacht besteden aan de toegankelijkheid van de stemlocaties, zoals in de evaluatie na afloop van iedere verkiezingsdag en neem de bevindingen uit dit onderzoek, die al eerder gedeeld zijn met de gemeente, mee in het draaiboek en instructies en hulpmiddelen voor de volgende verkiezingen.
2. Maak bij de voorbereiding gebruik van de hulpmiddelen die de rijksoverheid heeft ontwikkeld en wees scherp in het beoordelen van de toegankelijkheid van de stemlokalen. Blijf daarbij de lokale situatie en de nabijheid van het stemlokaal voor alle inwoners in het oog houden.
3. Verhelp tekortkomingen die relatief eenvoudig zijn en tegen weinig kosten kunnen worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld de inpandige route hindernisvrij te maken of door stoelen (met leuningen) gebruiksklaar neer te zetten en daar waar nodig tijdelijke voorzieningen aan te brengen (bijvoorbeeld het plaatsen van drempeloverbruggingen of het aanwijzen van (tijdelijke) gehandicaptenparkeerplaatsen). Omdat de gemeente gebruikmaakt van veel vaste stemlocaties, is dit met een korte checklist per locatie eenvoudig te realiseren en te controleren.

Doel- en vraagstelling en definities

Het doel van de rekenkamer is om de raad inzicht te geven in de toegankelijkheid van de stemlokalen in Heerlen voor mensen met een lichamelijke beperking. De centrale vraag in het onderzoek luidt:

Zorgt de gemeente Heerlen ervoor dat alle burgers met een lichamelijke beperking die mogen stemmen op 29 oktober 2025 ook kunnen stemmen?

De volgende deelvragen worden in het onderzoek beantwoord:

1. Zijn de stemlokalen in Heerlen toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking?
2. Is de informatievoorziening van de gemeente Heerlen over de toegankelijkheid van stemlokalen toegankelijk voor alle mensen met een lichamelijke beperking?
3. Is deze informatie juist, consistent en volledig?
4. In hoeverre is de gemeenteraad voorafgaand aan de verkiezingen volledig en juist geïnformeerd over de mate van toegankelijkheid van stemlokalen?

Leeswijzer

In hoofdstuk 5 gaan we in op de aanpak om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Daarna gaan we in hoofdstuk 6 in op de wijze hoe de gemeente de verkiezingen organiseert. In dit hoofdstuk gaan we ook in op de informatievoorziening aan de kiezer en aan de raad. In de hoofdstukken 7-9 behandelen we de bevindingen tijdens de schouw opgedaan met betrekking tot achtereenvolgens de bereikbaarheid, betreedbaarheid en de bruikbaarheid van de stemlocaties.

In hoofdstuk 1 geven we een korte samenvatting van de bevindingen met betrekking tot bereikbaarheid, betreedbaarheid en bruikbaarheid van de stemlocaties. Hoofdstuk 3 bevat de conclusies en aanbevelingen.

Aanpak

Om het mogelijk te maken dat zoveel mogelijk mensen gebruik kunnen maken van hun democratisch recht om te stemmen heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) het naslagwerk Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus (2020) gepubliceerd[2]. Toegankelijkheid wordt gedefinieerd als “de eigenschap van de gemaakte omgeving (buitenruimten, producten, gebouwen en woningen), die maakt dat mensen – divers als ze zijn – er kunnen doen wat ze er volgens de bestemming moeten kunnen doen.” In dit geval gaat dat om hun stem uit te brengen.

Ten behoeve van het onderzoek gaan we uit van de volgende definitie van lichamelijke beperking van de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD): Een persoon heeft een lichamelijke beperking wanneer hij of zij moeite heeft met dagelijkse lichamelijke activiteiten door een langdurige aandoening, ziekte of lichamelijke beperking. Lichamelijke beperkingen zijn problemen met horen, zien of bewegen. Naarmate mensen ouder worden, komt het vaker voor dat iemand hiermee te maken krijgt. Voor mensen met lichamelijke beperkingen is het lastiger om mee te doen in de samenleving.

Volgens de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2024 GGD’en, heeft in de gemeente Heerlen 30,1% van de bevolking van 65 jaar en ouder te maken met een of meer beperkingen (horen, zien en mobiliteit). Dit percentage ligt hoger dan het gemiddelde in Zuid-Limburg (25,8%) en Nederland (22,8%)[3].

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden hanteert de rekenkamer de volgende aanpak. Op basis van documentstudie en een interview met twee ambtenaren van Burgerzaken beschrijven we in hoofdstuk 6 de organisatie van de verkiezingen door de gemeente Heerlen. Daarbij besteden we uiteraard vooral aandacht aan de wijze waarop de gemeente aandacht besteedt aan de toegankelijkheid van de stemlocaties. Daarnaast kijken we naar de informatievoorziening aan de kiezers op de website van de gemeente moet vermeld zijn welke stemlokalen voldoen aan de toegankelijkheidscriteria. Ook op de stempas of op een bijlage die met de stempas wordt meegestuurd moet vermeld zijn op welke locatie gestemd kan worden en of dit stemlokaal toegankelijk is of niet. Ook komt de informatievoorziening aan de raad aan bod. Wanneer een stemlocatie niet toegankelijk is of gemaakt kan worden, moeten burgemeester en wethouders de raad hierover onder opgaf van redenen informeren (door middel van het pas toe of leg uit-principe). Zie daarvoor de handreiking van de VNG over toegankelijk stemmen[4]. Deze twee onderwerpen komen in hoofdstuk 6 als respectievelijk §6.5 en §6.6 aan bod.

Op basis van de documentstudie en het naslagwerk Criteria Integrale Toegankelijkheid Stembureaus is een checklist opgesteld ten behoeve van de schouw van de stemlokalen op 29 oktober. Op de verkiezingsdag zijn in totaal 27 van de 45 stemlokalen in Heerlen bezocht. Twee te bezoeken stemlokalen hebben we van tevoren vastgesteld, namelijk één die door de gemeente als beperkt toegankelijk is aangemerkt en één locatie met een mobiel stembureau. De selectie van de overige 25 stemlokalen was willekeurig (aselect).

Elk team voor de schouw van de stemlokalen stond onder leiding van een van de rekenkamerleden of de secretaris van de rekenkamer. Daarnaast namen twee mensen uit de doelgroep en een raadslid deel aan de schouw.

> lees verder

2 Zie: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-4c89f702-9b54-4633-b274-68f280bd1a8b/pdf
3 Zie: https://gezondheidsatlaszl.nl/mosaic/gezondheidsatlas/lichamelijke-beperkingen
4 Zie https://vng.nl/sites/default/files/2024-04/handreiking_toegankelijk_stemmen.pdf

De checklist die voor de schouw is gebruikt is ontwikkeld door de Rekenkamer Utrecht (zie bijlage 3). Deze is gebaseerd op de criteria die het Ministerie van BZK, samen met vertegenwoordigende organisaties van mensen met een beperking heeft ontwikkeld. De criteria hebben betrekking op drie categorieën toegankelijkheid, namelijk:

Bereikbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig via de openbare weg bij het stemlokaal komen. Belangrijk daarvoor zijn onder andere een duidelijke bewegwijzering, de aanwezigheid van een gehandicaptenparkeerplaats en een obstakelvrije route van de openbare weg naar het gebouw waar het stemlokaal gevestigd is. Zie hiervoor hoofdstuk 7.

Betreedbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig in het stemlokaal komen. Daarvoor zijn bijvoorbeeld van belang de toegankelijkheid van de buitendeur van het gebouw, de afwezigheid van hoge drempels en de aanwezigheid van geschikte hellingbanen en geleidelijnen. Daar gaan we in hoofdstuk 8 op in.

Bruikbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig de stemfaciliteiten in het stemlokaal gebruiken. Daarvoor moet er onder andere voldoende ruimte zijn om met een rolstoel of scootmobiel te kunnen draaien, moet er een leesloep aanwezig zijn en een stemtafel op zithoogte. Dit criterium komt in hoofdstuk 9 aan bod.

Het totaalbeeld van de toegankelijkheid, op basis van de bereikbaarheid, betreedbaarheid en bruikbaarheid, wordt in hoofdstuk 10 geadresseerd.

Organisatie van de verkiezingen

In de gemeente is voor de verkiezingen een Team Verkiezingen opgezet van in totaal zes medewerkers. Beleidsmedewerker Burgerzaken is projectleider, reservevoorzitter is de manager team Burgerzaken. Verder vier medewerkers van Burgerzaken die ondersteuning op specifieke onderwerpen rond de verkiezingen bieden. De verantwoordelijkheid voor de toegankelijkheid van de stemlokalen ligt bij de gehele projectgroep, maar specifiek bij twee leden van de projectgroep als aandachtspunt ondergebracht, die actiepunten hierop oppakken.

Keuze voor de locaties

De keuze voor de stemlocaties gaat als volgt. Er wordt gekeken naar de spreiding van voldoende locaties over de gemeente. Criteria daarbij zijn de spreiding over het gebied van de gemeente en het aantal stemgerechtigden. Met betrekking tot het aantal stemgerechtigden wordt rekening gehouden met het telproces na het sluiten van de stembussen, na 21.00 uur. Het telproces wordt uitgevoerd door de stembureauleden en extra tellers. Bij de locatiekeuze wordt rekening gehouden met het aantal stemmers dat op die locatie verwacht wordt. Aangegeven wordt dat een aantal van 1.500 stemmen goed te verwerken is, gelet op de drukte tijdens het stemmen en het tijdig tellen na 21.00 uur. Dat betekent dat de gemeente bij elke verkiezing streeft naar 45-50 stemlokalen.

De kiezers kunnen door de gehele stad een stembureau uitkiezen om te stemmen. Een goede evenredige spreiding op basis van inwoneraantal per cluster van straten is daarom lastig te maken. Stembureaulocaties die bijvoorbeeld nabij een winkelcentrum of in het centrum van de stad zijn gelegen, zijn vaak meer in trek dan stemlokalen die in een uithoek van de stad zijn gelegen. Maar ook daar moeten de kiezers de mogelijkheid hebben om in de directe nabijheid van de woning te kunnen stemmen.
De gemeente probeert daarbij rekening te houden met de toegankelijkheid van het stemlokaal. Er is in een eerdere periode met leden van de cliëntenraad een ronde gemaakt langs verschillende stemlocaties. Daarbij zijn aandachtspunten naar voren gekomen die opgepakt zijn om de toegankelijkheid te verbeteren, en is ook afscheid genomen van een aantal eerdere locaties die niet of onvoldoende toegankelijk te maken waren.

De meeste stemlokalen zijn eigendom en/of worden beheerd door een externe partij. Volledige toegankelijkheid aanpakken en garanderen kan de gemeente dan ook niet altijd. Zo is in Eikenderveld bij afwezigheid van een alternatieve locatie Café Dingus als stemlokaal aangewezen. Daarmee wordt een grote groep van meer dan 1.200 kiezers bediend. In de informatie aan de kiezers en de raad is aangegeven dat het café een beperkte loopruimte heeft en geen automatische deur. Als maatregel heeft de gemeente een beveiliger, student van Vista, ingezet.

De rekenkamer is bij de schouw op meerdere stemlocaties Vista studenten tegengekomen. Deze waren altijd vriendelijk en behulpzaam voor de kiezers die wat meer hulp nodig hadden om hun stem uit te brengen.

Verantwoordelijkheid

Alles in de openbare ruimte is voor verantwoordelijkheid van de gemeentelijke overheid. Deze moet regelen dat de bereikbaarheid van de stemlocaties optimaal is. In principe zijn de beheerders/eigenaren van de openbare gebouwen verantwoordelijk voor de goede toegankelijkheid en bruikbaarheid van hun gebouw. Eventuele aanpassingen aan de gebouwen en locaties waar de stemlokalen gevestigd zijn kunnen dus niet eenvoudigweg door de gemeente zelf uitgevoerd worden. Daartoe heeft de gemeente vooraf aan de verkiezingen overleg met de beheerders/eigenaren. Daarbij blijkt dat een aantal aanpassingen niet binnen het budget van de gemeente gedaan kunnen worden. De lijst in bijlage 2 met de beperkingen voor de toegankelijkheid van de stemlocaties is daarvan het gevolg.

Instructie en werkwijze stembureaus

De voorzitters van de stembureaus hebben in de aanloop van de verkiezingen een informatiebijeenkomst gehad voor de voorzitters van de stembureaus. Zij krijgen de 'Voorzittersinformatie voor de Tweede Kamerverkiezingen op 29 oktober 2025' uitgereikt. Daarin wordt de werkwijze van de stembureaus uitgelegd, met onder andere aandacht voor de toegankelijkheid van het stemlokaal en de stemruimte. Mocht de voorzitter constateren dat een stembureau niet voldoende toegankelijk is, wordt deze verzocht dat te laten weten aan het Team Verkiezingen. Dan kunnen alsnog of in ieder geval bij toekomstige verkiezingen maatregelen getroffen worden. In de instructie wordt erop gewezen dat het stembureau in het gemeentehuis over een stemmal beschikt voor kiezers met een visuele beperking. De voorzitter kan de kiezers die daarvan gebruik zouden willen maken daarnaar toe verwijzen. De wijze waarop hulp in het stemhokje voor mensen met een fysieke handicap kan worden geboden is in de instructie vermeld. En de voorzitters worden gewezen op de mogelijkheid dat kiezers een onzichtbare beperking kunnen hebben. Deze zijn soms te herkennen aan een key-cord met zonnebloemen erop. Van de voorzitters wordt gevraagd daar alert op te zijn en deze kiezers te vragen of zij extra ondersteuning kunnen gebruiken.

Ook het gegeven dat de rekenkamer onderzoek doet naar de toegankelijkheid bij de stemlokalen is in de instructie opgenomen.

De voorzitters halen op de dag voor de verkiezingen de stemkoffers op het stadskantoor op. In de stemkoffer zijn materialen aanwezig met betrekking tot:

- Administratieve en juridische documenten (onder andere proces-verbaal)
- Stembescheiden (onder andere stembiljetten)
- Stem- en telmateriaal (onder andere stembus, rode potloden, zegels, tie-wraps, telhulpmiddelen)
- Identificatie- en controlemiddelen (onder andere tablet met een stempasscanner)
- Gegevens voor communicatie en logistiek (onder andere contactgegevens gemeentelijk coördinatiepunt, incidentenformulier)
- Overig materiaal (onder andere posters, plakband, pennen)

Met behulp van het tablet kan de stempas gecontroleerd worden met het Register ongeldige stempassen (ROS). Het ROS is in papieren vorm in tweevoud aanwezig op elke stemlocatie, mocht het tablet (of mobiele telefoon met stempasscanner) of het internet (tijdelijk) uitvallen.

De inrichting van het stembureau, waaronder het vaandel en de klapborden, de stemhokjes en toebehoren zoals lichtbalken, worden in een rolcontainer door een transporteur rondgebracht. De stembureauleden zetten vaandel en klapborden op, richten het stembureau in. Zij breken het na 21.00 uur weer af en bergen het materiaal weer in de rolcontainer op.
De stembureauleden bemensen gedurende de verkiezingsdag de stemtafel. Het stembureau wordt gevormd door de voorzitter, leden die de hele dag of een ochtend-, middag- of avonddeel en stemmentellers die na 21 uur in de stembureaus gaan tellen. Na het tellen maakt de voorzitter proces-verbaal op van de uitslag van het betreffende stembureau. De stemmen worden in een stembus gedaan die gesloten en verzegeld wordt. De voorzitter levert het proces-verbaal en de materialen (zoals tablet, mobiele telefoon en papieren ROS) af bij het gemeentehuis. De stembus wordt opgehaald door de transporteur, beveiligd opgeslagen en de volgende dag bij de centrale tellocatie (Brightlands) afgeleverd.

Ondersteuning

Zoals gemeld zijn op een aantal locaties studenten van Vista aanwezig die kiezers bij het betreden van het stembureau kunnen ondersteunen. In de stemruimte van alle locaties is het een lid van het stembureau, meestal de voorzitter, die de kiezers die dat nodig hebben de gewenste ondersteuning kunnen bieden.

Informatievoorziening aan de kiezer

Alle kiesgerechtigde inwoners zijn geïnformeerd, onder meer via de website en de achterzijde van de kandidatenlijst, het huis-aan-huisbiljet. Ook wordt op de stempas verwezen naar de website heerlen.verkiezinginbeeld.nl (onder meer via een QR-code) waarop ook per stemlokaal is te zien hoe de toegankelijkheid is. Naast de website van Verkiezing in Beeld is de informatie terug te vinden op de (landelijk gepromote) website waarismijnstemlokaal.nl.

Informatievoorziening aan de raad

De raad is met een raadsinformatiebrief op 6 oktober 2025 geïnformeerd over de beoogde stembureaulocaties voor de verkiezingen. Daarbij heeft de burgemeester meegedeeld welke locaties niet volledig toegankelijk zijn op die dag. Daarbij gaat het om de locaties:

1. Café Dingus: kleinere en oudere locatie en daardoor minder goed toegankelijk;
2. Gemeenschapshuis Welten: kent een drempel bij de entree en heeft klapdeuren;
3. Cultuurhuis Heerlen: trap naar entree en/of steilere helling naar de achteringang;
4. Buurtcentrum ’t Heitje: steilere helling naar de entree.

Om de spreiding van de drukte te regelen én dat de kiezer zoveel mogelijk in de nabijheid van de woning de stem kan uitbrengen en er geen goed alternatief voorhanden is, is besloten deze stemlocaties te handhaven.

Het hoofdcriterium op bereikbaarheid is: mensen met een beperking kunnen vanaf de openbare weg zelfstandig bij de ingang van het stemlokaal komen.

Daartoe hebben we gecontroleerd op:

- De leesbaarheid en herkenbaarheid van de in de openbare
  ruimte aanwezige aanduidingen die de kiezer de weg wijzen
  naar het stemlokaal;
- De beschikbaarheid van parkeergelegenheid voor mensen
  met een beperking;
- Eventuele obstakels op de route naar en/of in de directe omgeving.

Bereikbaarheid

Bevindingen bewegwijzering

- Op één na is bij alle bezochte stembureaus een vaandel (beachflag) met de aanduiding 'Stembureau' geplaatst. Deze vaandels zijn op een witte voet geplaatst en verplaatsbaar. Vaak zijn de vaandels gecombineerd met wegwijzers, in de vorm van een gele klapbord, die dichter bij de deur zijn geplaatst. Een enkele keer zijn twee vaandels aangetroffen, als de route naar de deur lang of onoverzichtelijk is of als er twee routes mogelijk zijn.
- Het kleurgebruik van de beide wegwijzers, vaandel en wegwijzer, heeft voldoende contrastwaarde en wijkt af van mogelijke andere borden in de omgeving. De letters zijn in alle gevallen groter dan 2,5 cm.
- Mits goed geplaatst voldoen de vaandels als aanduiding van het stemlokaal, ook op een wat grotere afstand. Op 1 locatie was dat niet het geval, en was het vaandel niet goed zichtbaar vanaf de openbare weg[5].

Bevindingen parkeerplaatsen

- Over het algemeen zijn voldoende parkeerplaatsen rond de stembureaus aanwezig, binnen 100 meter van de entree van het stembureau.
- Bij 13 van de bezochte 27 stembureaus was binnen 100 meter geen gehandicaptenparkeerplaats aanwezig. Op 4 gehandicaptenparkeerplaatsen stond een auto geparkeerd en in alle gevallen had deze een gehandicaptenkaart duidelijk zichtbaar geplaatst voor de ruit. Dat betekent dat de gehandicaptenparkeerplaats niet ten onrechte is bezet.

Bevindingen looproute buiten

- Bij 10 van de 27 bezochte locaties is een hoogteverschil tussen de parkeerplaats en de route naar het stembureau. Bij 7 van deze 10 locaties was er binnen 50 meter van het hoogteverschil een overbrugging aanwezig of aangebracht. Van de 7 plekken waar overbrugging aanwezig of aangebracht was de overbrugging op het oog niet in orde, bijvoorbeeld te steil of niet stabiel of sterk.
- De looproute naar het stembureau is in 24 van de 27 gevallen vlak, verhard en vrij van obstakels, zodat een rolstoel of scootmobiel er goed overheen kan.
- Tussen de route en de entree is in 13 van de 27 locaties een hoogteverschil aanwezig. Dat noopte in 4 gevallen tot het aanbrengen van een overbrugging zodat iemand met een rollator, rolstoel of scootmobiel er eenvoudig en veilig overheen kan. Deze overbrugging voldeed in 1 geval op het oog niet aan de eis dat deze niet te steil, stabiel, anti-slip, weerbestendig en sterk was.
- In totaal voldeden 24 van de bezochte 27 locaties aan de eis dat de volledige obstakelvrije toegangsroute naar de entree meer dan 1,2 meter is.

5 Uit de ambtelijke hoor en wederhoor is gebleken dat de beachflag door een missend onderdeel niet is geplaatst. Dat is tussen 10.00 en 10.30 uur hersteld, na onze schouw.

STEMBUREAU

Recapitulatie bevindingen bereikbaarheid

Rood: voldoet op geen van de subcriteria
Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria
Lichtgroen: voldoet op één na aan de subcriteria
Groen: voldoet aan alle subcriteria

Van de 27 onderzochte locaties voldoen er 11 aan alle criteria op bereikbaarheid. Op verreweg de meeste locaties voldoet de bewegwijzering locaties aan de gestelde normen. Eén locatie voldoet op één van de onderdelen van de punten die we op bereikbaarheid hebben gecheckt, namelijk bewegwijzering, geheel niet en op de andere twee onderdelen deels[6]. In de nabijheid van 13 locaties is geen gehandicaptenparkeerplaats aangetroffen. Op vier van deze parkeerplaatsen was deze bezet en had de auto een duidelijk zichtbare gehandicaptenkaart. Met betrekking tot de looproute buiten voldeden 15 locaties aan alle subcriteria, 7 locaties niet aan één van de criteria en 5 op meer dan één subcriterium niet.

Tabel 1. Stemlokaal Bewegwijzering Parkeren Looproute buiten

Stemlokaal	Bewegwijzering	Parkeren	Looproute buiten
Café Dingus			
Gemeenschapshuis Caumerbron bibliotheek			
Gemeenschapshuis Mariarade			
Buurtpunt Peter Schunck			
Zorgcentrum Douvenrade			
Ouderencentrum Weijenberg			
Parc Imstenrade			
Brightlands			
Buurtcentrum De Koffiepot			
Gemeenschapshuis Caumerbron			
Bob Auvermoer			
Samsam bmv			
A Gene Bek			
Cultuurhuis Sittarderweg			
Ouderencentrum Vogelsanck			
Basisschool Het Spoor			
Grotius College			
Scouting Sint Jan Baptist			
Buurtpunt Paulus			
BMV Molenberg			
Juphuis			
Residentie Hooghendael			
Buurtpunt Schandelen			
Mobiel stembureau			
Gemeenschapshuis Heksenberg			
Buurtpunt het Heitje			
Gemeentehuis			

6 Zoals hiervoor al vermeld in de voetnoot bij deze bevinding bleek uit de ambtelijke hoor en wederhoor dat de beachflag door een missend onderdeel niet is geplaatst. Dat is tussen 10.00 en 10.30 uur hersteld, na onze schouw.

Betreedbaarheid

Het hoofdcriterium met betrekking tot betreedbaarheid: mensen met een beperking kunnen vanaf de ingang van het gebouw waarin het stemlokaal gevestigd is zelfstandig bij de stemruimte komen.

De naleving hiervan hebben we gecontroleerd door te checken op:

- De toegankelijkheid van de buitendeur van het gebouw;
- De begaanbaarheid van de route in het gebouw tussen de buitendeur en de stemruimte.

Bevindingen buitendeur

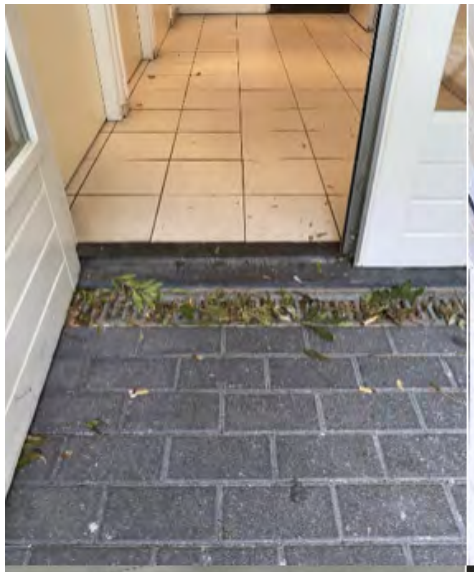
- Van de buitendeuren op de 27 bezochte locaties staan acht permanent open. Dertien deuren gaan automatisch open door een mechanisme of door een student van Vista. Zes deuren zijn handbediend. De bedienings-kracht om een handbediende de deur waarvan er één alleen met relatief veel kracht te openen is.
- De opstelruimte bij de deur moet genoeg ruim zijn voor rolstoelen om te kunnen draaien, bij voorkeur 2x2 meter, maar minimaal 1,5x1,5 meter. 23 van de 27 locaties voldoen aan de norm en bij twee locaties is de ruimte krap, maar wel 1,5x1,5 meter.
  Bij twee locaties is er minder ruimte. Bij1 locatie is de openingshoek van de deur minder dan de benodigde 90° (haakse hoek). De andere locaties hebben een draaihoek van minimaal 90° en/of een draaideur met genoeg ruimte voor een rolstoel om te manoeuvreren.
- Bij zeventien locaties heeft de buitendeur geen drempel (9x) of een drempel lager dan twee cm hoog (8x). Bij 10 locaties is de drempel hoger, soms in delen of trapsgewijs.
- De vrije doorgangsbreedte van de buitendeur moet bij voorkeur 85 cm zijn, en in ieder geval 80 cm. Bij één locatie is de breedte tussen de 80 en 85 cm, en bij één is de deur minder dan 80 cm breed.
- Bij de buitendeur van 6 van de 27 locaties zijn roosters aangetroffen. Bij drie van deze zes locaties zijn de gaten in het rooster niet groter dan 2x2 cm of ze zijn afgedekt met een stevig, weerbestendig en goed verankerd materiaal.

Bevindingen inpandige route

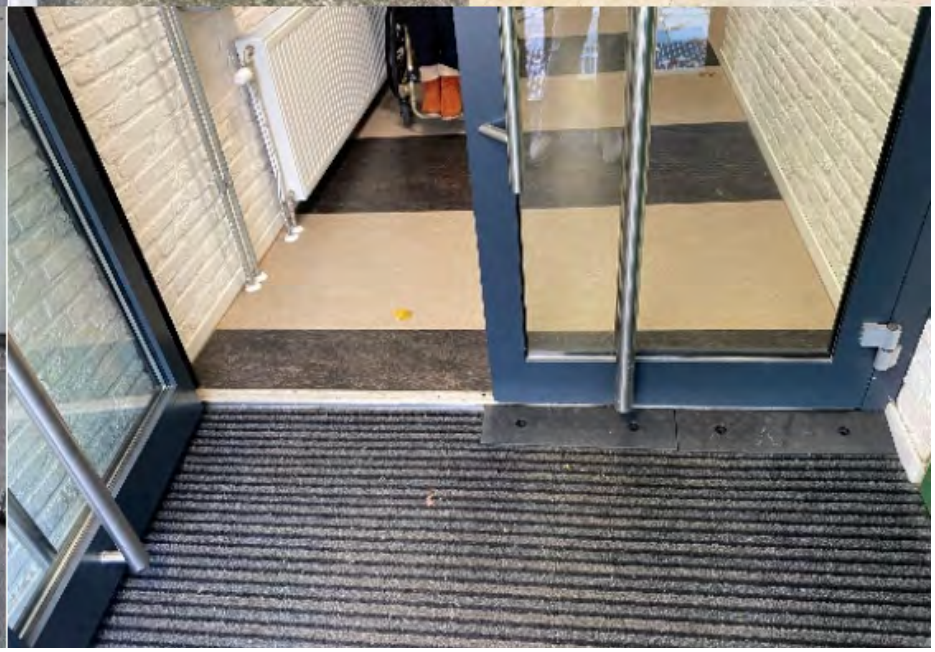
- Niet overal komt de kiezer direct na de buitendeur bij de stemhokjes en moet een route afgelegd worden. Gekeken is of deze route duidelijk is aangegeven en obstakelvrij is voor de doelgroep.
- Bij de voordeur of op de looproute van de buitendeur naar de stemhokjes liggen bij vier locaties rubber(ring)matten en bij één locatie een kokosmat. Dat maakt het voor mensen met een rolstoel of rollator iets lastiger om vooruit te komen.
- Eenmaal inpandig is de route naar het stemlokaal in 18 van de 27 locaties duidelijk aangegeven met pijlen en aanduiding waarvan de tekst goed leesbaar is (tekst is minimaal 3 cm hoog en met contrastrijke kleuren aangegeven). De route is in het overgrote deel van de stemlocaties vlak en vrij van obstakels. In één geval is er een mat waarover gestruikeld kan worden en bij één locatie is een lichte helling aanwezig, die wel te belopen of met een rollator/ rolstoel te begaan is. De route is in 25 van de 27 locaties 1,2 meter breed en obstakelvrij zodat bijvoorbeeld rolstoelen en kinderwagens elkaar kunnen passeren en kunnen keren.

> lees verder

- Bij 3 stemlocaties is een hoogteverschil tussen de entree en de stemruimte zelf. In alle drie de gevallen is een overbrugging aanwezig die op het oog in orde is (niet te steil, anti-slip en veilig). De route van de buitendeur naar de stemruimte heeft bij 17 locaties een of meer deuren. De vrije doorgangsbreedte van deze deur(en) op de route van de buitendeur naar de stemruimte bedraagt op één deur na meer dan de vereiste 85 cm.
- Er is bij 19 locaties een deur naar de stemruimte aanwezig, bij 8 locaties is deze toegang open. In 17 van de 19 gevallen is deze handbediend, en bij 2 opent de deur automatisch. In 15 stemlocaties staat de handbediende of automatische deur altijd open. De handbediende deuren die niet altijd open staan zijn op één na makkelijk met twee vingers te openen. De laatste betreft een deur met een dranger.
- Bij alle stemruimtes heeft de draaiende toegangsdeur minstens een hoek van 90°. 6 deuren naar de stemruimte hebben een drempel, waarvan twee hoger dan 2 cm. In totaal hebben drie drempels een goed verankerde en antislip drempeloverbrugging.

Recapitulatie bevindingen betreedbaarheid

Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria
Lichtgroen: voldoet op één na aan de subcriteria
Groen: voldoet aan alle subcriteria

Met betrekking tot de buitendeur voldoen 13 locaties volledig aan de criteria en 11 locaties op één subcriterium na. Drie locaties voldoen op meerdere subcriteria ten aanzien van de buitendeur niet. Bij de inpandige route voldoen 14 locaties volledig en 10 locaties op één na aan alle criteria. Ook hier voldoen drie locaties op meerdere punten niet. Gecombineerd voldoen van de 27 onderzochte locaties er 5 aan alle criteria met betrekking tot de betreedbaarheid (buitendeur en de inpandige route). Vijf locaties voldoen op meerdere subcriteria niet volledig aan de gestelde eisen.

Tabel 1. Stemlokaal Betreedbaarheid en looproute binnen

Stemlokaal	Buitendeur	Inpandige route
Café Dingus		
Gemeenschapshuis Caumerbron bibliotheek		
Gemeenschapshuis Mariarade		
Buurtpunt Peter Schunck		
Zorgcentrum Douvenrade		
Ouderencentrum Weijenberg		
Parc Imstenrade		
Brightlands		
Buurtcentrum De Koffiepot		
Gemeenschapshuis Caumerbron		
Bob Auvermoer		
Samsam bmv		
A Gene Bek		
Cultuurhuis Sittarderweg		
Ouderencentrum Vogelsanck		
Basisschool Het Spoor		
Grotius College		
Scouting Sint Jan Baptist		
Buurtpunt Paulus		
BMV Molenberg		
Juphuis		
Residentie Hooghendael		
Buurtpunt Schandelen		
Mobiel stembureau		
Gemeenschapshuis Heksenberg		
Buurtpunt het Heitje		
Gemeentehuis		

Bruikbaarheid

Het hoofdcriterium bij bruikbaarheid is: kiezers kunnen zelfstandig de stemfaciliteiten in het stemlokaal gebruiken.

Dit criterium is getoetst door de kijken naar:
- De opstelruimte en draaicirkel/manoeuvreerruimte bij de stemtafel, de stemhokjes en de stembus;
- De inrichting van het lage stemhokje;
- De aanwezigheid van stoelen (ook met armleuningen);
- De aanwezigheid van een operationele leesloep op de kiestafel.

Tijdens de schouw hebben we ook gekeken of er (gehandicapten)toiletten aanwezig zijn op de stemlocaties. Dat is geen wettelijke eis, maar kan het stemmen wel aangenamer maken. Deze bevindingen nemen we niet mee in de scores.

Bevindingen ruimte bij stemtafel, stemhokjes en stembus

- In alle stemruimten is de vloer verhard en is geen (opmerkenswaardige) drempel aanwezig.
- In één stemlokaal is de manoeuvreerruimte of vrije draaicirkel na de stemtafel (waar de leden van het stembureau zitten) minder dan 1,5 meter.
- In een ander stemlokaal is deze ruimte er niet voor het stemhokje zelf.
- Bij vier stemlokalen is de opstelruimte om het stemformulier zelfstandig in de stembus te deponeren minder dan 1,5 meter.

Bevindingen inrichting lage stemhokjes

- Er moet een stemhokje met een laag blad aanwezig zijn dat 75-85 cm hoog is en onderrijdbaar is met een scootmobiel. Op één stemlokaal na is een laag stemhokje aanwezig dat aan deze eisen voldoet[7].

Bevindingen aanwezigheid van stoelen

- In op vier na alle stemruimte zijn één of meer stoelen aanwezig voor de stemmers om indien nodig uit te rusten. Van deze 23 stemruimtes met stoelen hebben 16 minstens één stoel die met leuningen is uitgevoerd.

Bevindingen leesloep

- In 24 stemruimtes is op de stemtafel een leesloep met verlichting zichtbaar aanwezig voor slechtzienden. In 3 stemruimtes is dat niet het geval[8].
- Bij controle van de leesloep bleek deze in drie gevallen niet operationeel. Dat wil waarschijnlijk zeggen dat de batterijen leeg zijn en vervangen moeten worden. Blijkbaar wordt de loep niet in alle gevallen getest of raken de batterijen gedurende de verkiezingsdag leeg.

> lees verder

7 Uit de ambtelijke hoor en wederhoor blijkt dat alle stemhokjes in hoogte verstelbaar zijn en dat dit eenvoudig te herstellen is. Een bovenwettelijke eis is dat het lage stemhokje zo is opgesteld dat je er met een klein model scootmobiel voor kunt rijden en vanuit je scootmobiel het stembiljet kunt. Dat is in 19 van de 27 stemlokalen het geval. Dit criterium nemen we niet mee in de scores, maar geven het wel mee als bevinding.

8 Één van de voorzitter van de drie stemlocaties gaf aan dat de leesloep wel aanwezig is, maar in de koffer met verkiezingsmateriaal zit om diefstal van de loep te voorkomen. Kortom, als de leesloep niet zichtbaar op tafel ligt, wil dat nog niet zeggen dat deze niet aanwezig is om slechtzienden te helpen met hun stem uit te brengen.

Recapitulatie bevindingen bruikbaarheid

Rood: voldoet op geen van de subcriteria
Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria
Lichtgroen: voldoet op één na aan de subcriteria
Groen: voldoet aan alle subcriteria

Van de 27 onderzochte locaties voldoen er 10 geheel aan de criteria. Eveneens voldoen 11 locaties op één punt na aan alle subcriteria. Dan resten er 7 locaties die op meerdere aspecten niet aan de subcriteria voldoen. Geen enkele locatie voldoet geheel niet aan één van de sets criteria.

Tabel .1.

Stemlokaal	Ruimte	Laag stemhokje	Stoelen	Leesloep
Café Dingus				
Gemeenschapshuis Caumerbron bibliotheek				
Gemeenschapshuis Mariarade				
Buurtpunt Peter Schunck				
Zorgcentrum Douvenrade				
Ouderencentrum Weijenberg				
Parc Imstenrade				
Brightlands				
Buurtcentrum De Koffiepot				
Gemeenschapshuis Caumerbron				
Bob Auvermoer				
Samsam bmv				
A Gene Bek				
Cultuurhuis Sittarderweg				
Ouderencentrum Vogelsanck				
Basisschool Het Spoor				
Grotius College				
Scouting Sint Jan Baptist				
Buurtpunt Paulus				
BMV Molenberg				
Juphuis				
Residentie Hooghendael				
Buurtpunt Schandelen				
Mobiel stembureau				
Gemeenschapshuis Heksenberg				
Buurtpunt het Heitje				
Gemeentehuis				

Totaalbeeld toegankelijkheid

In tabel 8.1 hieronder zijn de scores in de vorige drie tabellen samengevoegd. In de tabel wordt per bezochte locatie een totaalscore weergegeven. Dat doen we door te turven op hoeveel criteria al dan niet volledig wordt voldaan aan de subcriteria.

> lees verder

Tabel 1. Totaaloverzicht scores toegankelijkheid stemlokalen Heerlen.

Stemlokaal	Beweg-wijzering	Parkeren	Looproute buiten	Buiten-deur	Inpandige route	Ruimte	Laag stem-hokje	Stoelen	Leesloep	Totaal			
Café Dingus										0	4	0	5
Gemeenschapshuis Caumerbron bibliotheek										0	2	2	5
Gemeenschapshuis Mariarade										0	6	0	3
Buurtpunt Peter Schunck										1	2	2	4
Zorgcentrum Douvenrade										0	0	0	9
Ouderencentrum Weijenberg										0	0	0	9
Parc Imstenrade										0	1	1	7
Brightlands										0	1	2	6
Buurtcentrum De Koffiepot										0	0	2	7
Gemeenschapshuis Caumerbron										0	2	1	6
Bob Auvermoer										0	2	2	5
Samsam bmv										0	1	1	7
A Gene Bek										0	0	1	8
Cultuurhuis Sittarderweg										0	2	3	4
Ouderencentrum Vogelsanck										0	1	4	4
Basisschool Het Spoor										0	1	3	5
Grotius College										0	2	2	5
Scouting Sint Jan Baptist										0	1	1	7
Buurtpunt Paulus										0	0	1	8
BMV Molenberg										0	0	1	8
Juphuis										0	2	1	6
Residentie Hooghendael										0	2	3	4
Buurtpunt Schandelen										0	0	1	8
Mobiel stembureau										0	0	2	7
Gemeenschapshuis Heksenberg										0	0	1	8
Buurtpunt het Heitje										0	1	3	5
Gemeentehuis										0	0	0	0

De bevindingen zijn als volgt samen te vatten:

- Drie van de 27 stemlocaties voldoen aan alle door de overheid gestelde subcriteria.
- De criteria zijn erg gedetailleerd. Als een locatie op een enkel klein punt niet voldoet, wil dat niet onmiddellijk zeggen dat een stemlokaal niet toegankelijk is voor mensen met een beperking. Zo was er op vier van de 27 locaties was er sprake van dat slechts op 1 subcriterium niet geheel werd voldaan. Naast de voornoemde zeven zijn er drie locaties die geen rode of oranje score hebben. Deze beoordelen we als goeddeels toegankelijk.
- Op één locatie, met zes oranje scores, was de aard en ernst van een of meer tekortkomingen zodanig dat het voor mensen in een rolstoel of scootmobiel moeilijk en wellicht zelfs onmogelijk was om er zelfstandig hun stem uit te brengen. Hier was sprake van lastig te betreden ingang door onder andere losliggende tegels, een smalle ingang en andere ruimtelijke beperkingen. Deze locatie kwalificeren we als zeer moeilijk zelfstandig toegankelijk voor mensen met een beperking.
- Op andere locaties was er sprake van of meer subcriteria waaraan slechts gedeeltelijk (lichtgroene en oranje scores) werd voldaan. Deze kwalificeren we als minder toegankelijk voor de doelgroep. Deze kunnen met enkele aanpassingen goeddeels toegankelijk gemaakt worden.
- Één locatie scoorde op één criterium rood. Dat betrof de bewegwijzering, een aspect dat relatief makkelijk te verhelpen is[9].

Daarnaast hebben we bevindingen gedaan die niet terugslaan op de vooraf opgestelde criteria, maar die we toch graag benoemen:

- Op elk van de 27 locaties is een toilet aanwezig en van deze zijn 20 een gehandicaptentoilet. Dat is een bovenwettelijke vereiste.
- Op het gemeentehuis is een stemmal aanwezig voor kiezers met een visuele beperking. Daarvoor heeft het Team Verkiezingen contact opgenomen met de Oogvereniging. Zij doen daar op hun website ook melding van. Aangezien bij deze verkiezingen veel partijen op het stembiljet staan, en deze bijgevolg heel groot is, kost het stemmen met de stemmal enige tijd. Bij navraag blijkt de stemmal door 2 kiezers te zijn gebruikt, waarvan één de voorzitter van de rekenkamer om deze wijze van stemmen uit te proberen.

Overige bevindingen over kleinere zaken die tijdens de schouw zijn opgevallen, zijn in bijlage 4 opgenomen.

9 Hetgeen ook verholpen werd na de schouw van het rekenkamerteam, zo blijkt uit de ambtelijke hoor en wederhoor.

Bestuurlijke reactie college van B&W

Geachte mevrouw van Tulder,

Dank voor het recente rekenkamerrapport ‘Toegankelijkheid stemlokalen’. Met veel belangstelling hebben wij kennisgenomen van uw bevindingen. Immers, wij hechten groot belang aan het zo goed mogelijk toegankelijk maken en houden van landelijke en lokale verkiezingen, waarbij ook rekening wordt gehouden met kiezers met een lichamelijke beperking. In onze democratie telt immers elke stem net zo zwaar.

Het onderzoek toont gelukkig aan dat veel stemlokalen goed toegankelijk zijn. Verbeterpunten zijn en blijven er altijd. Zodoende dat ook opvolging gegeven zal (blijven) worden aan de aanbevelingen die zijn gedaan door de Rekenkamer. We zijn daarbij wel van mening dat toegankelijkheid verdergaat dan de letterlijke toegankelijkheid naar en binnen een stemlokaal. Denk bijvoorbeeld aan een goede en duidelijke communicatie over de stembureaulocaties binnen de stad en een voldoende spreiding, of het beschikbaar stellen van de stemmal. Daarnaast is van belang om te benoemen dat veel stemlokalen worden beheerd door derden. Als gemeente zijn we hier te gast met een stemlokaal, waar we uiteraard dankbaar gebruik van willen blijven maken en wat ook noodzakelijk is om alle inwoners zo dicht mogelijk bij huis een stemlokaal te kunnen bieden. Doordat de meeste stemlokalen echter niet door ons beheerd worden zijn sommige aanpassingen met het oog op een betere toegankelijkheid niet makkelijk te realiseren. Uiteraard zullen tekortkomingen die relatief eenvoudig zijn en tegen weinig kosten kunnen worden gerealiseerd (aanbeveling 3), ook opgepakt worden. Dit is deels ook al gebeurd in aanloop naar de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen. Onder meer is gekeken naar het creëren van structurele en eventueel tijdelijke gehandicaptenparkeerplaatsen in de directe nabijheid van een stemlokaal.
Daarnaast zijn bijvoorbeeld voor alle stemlokalen leesloepen besteld mét verlichting, omdat er nog enkele lokalen waren die hier niet over beschikten.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Heerlen,

de burgemeester,	secretaris a.i.,
drs. R. Wever	drs. R. van Wuijtswinkel

Nawoord rekenkamer

De rekenkamer bedankt het college voor de bestuurlijke reactie. De rekenkamer is verheugd te vernemen dat de aanbevelingen worden opgepakt, binnen de mogelijkheden die de gemeente heeft wat betreft middelen en het beheer van de locaties door derden. Zoals het college aangeeft zullen er altijd verbeteringen op toegankelijkheid mogelijk blijken. De rekenkamer heeft er vertrouwen in dat de gemeente aandacht blijft houden voor het onderwerp. Door het delen van de relevante informatie met de kiezers en de gemeenteraad worden daardoor de goede condities voor de toegankelijkheid van de stemlocaties gecreëerd. Zodat iedere inwoner van Heerlen zijn of haar stem kan uitbrengen.

Bronnen

Geraadpleegde personen

- Projectleiders Verkiezingen gemeente Heerlen (interview 15-12-2025)
- Diverse voorzitters en leden van de stembureaus tijdens de schouw op 29 oktober 2025

Geraadpleegde documenten

- Ministerie van BZK, Checklist Toegankelijkheid Stembureaus, Den Haag, september 2020
- Ministerie van BZK, Ontwerprichtlijnen Toegankelijkheid Stembureaus, Den Haag, september 2020
- PBT Consult, Toegankelijkheidscriteria stembureaus 2018, Utrecht 2018
- VNG, Handreiking Toegankelijk stemmen, Tips en voorbeelden voor het inrichten van een stemlokaal voor een specifieke doelgroep, Den Haag, februari 2022
- Voorzittersinformatie voor de Tweede Kamerverkiezingen op 29 oktober 2025, Heerlen.

Geraadpleegde websites

- Website Volksgezondheid en Zorg (VZinfo.nl) Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen van GGD'en CBS en RIVM: www.vzinfo.nl/beperkingen-horen-zien-mobiliteit-adl/regionaal/eenof-meer-beperkingen
- Website digitale training stembureauleden, Stembureauinstructie: www.stembureauinstructie.nl
- Website gemeente Heerlen met informatie over de stembureau's: www.heerlen.nl/Bestuur_en_organisatie/Verkiezingen/Tweede_Kamerverkiezing_2025
- Website Waar is mijn stemlokaal: www.waarismijnstemlokaal.nl
- Website Toegankelijkheid verkiezingen, informatie en tools om toegankelijke verkiezingen te organiseren: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/verkiezingentoolkit/toegankelijkheidverkiezingen

Overzicht stemlokalen gemeente Heerlen

#	Naam	Straat	Nummer	Stad	Afwijkende openingstijden	Toegankelijkheid	Toelichting
1	Stadskantoor ingang Geleenstraat	Geleenstraat	25	Heerlen		🟢	
2	Zorgcentrum Douvenrade	Douvenrade	1	Heerlen		🟢	
3	Brightlands	Smedestraat	2	Heerlen		🟢	
4	Café Dingus	Parallelweg	63	Heerlen		🔴	Beperkte loopruimte, geen automatische deur. Geen andere alternatieve locaties in Eikenderveld. Wel nemen we maatregelen door een beveiliger (Vista student) in te zetten.
5	Delphinium Zorg Huize Coriovallum	Schakelweg	4	Heerlen		🟢	
6	De Twee Gezusters	Putgraaf	3	Heerlen		🟢	
7	Grotius College	Akerstraat	117	Heerlen		🟢	
11	MEE Zuid-Limburg	Frankenlaan	7	Heerlen		🟢	
12	Gemeenschapshuis Welten	Weltertuijnstraat	44	Heerlen		🟠	Dichtvallende klapdeuren (mede ivm warmte kunnen ze niet opengezet worden. Wel nemen we maatregelen door een beveiliger (Vista student) in te zetten.
13	Zorgcentrum St. Anna	De Doom	9	Heerlen		🟢	
15	Wijkpunt Peter Schunck	Peter Schunckstraat	340A	Heerlen		🟢	
17	Gemeenschapshuis Caumerbron	Corisbergweg	197	Heerlen		🟢	
18	Vitalis Parc Imstenrade	Parc Imstenrade	66	Heerlen		🟢	
19	A gene Bek	Tacitusstraat	130	Heerlen		🟢	
22	BMV Molenberg	Kerkraderweg	9	Heerlen		🟢	
23	Verpleeghuis Bergweide	Voskuilenweg	12	Heerlen		🟢	
26	Zalencentrum 't Leiehoes	Limburgiastraat	36	Heerlen		🟢	
27	Scouting St. Jan Baptist	Jamboreepad	2	Heerlen		🟢	
28	Buurthuis Beersdal	Maasstraat	10	Heerlen		🟢	
29	Sporthal Palemig	Heldevierlaan	10	Heerlen		🟢	
30	Gemeenschapshuis het Juphuis	Schandelerstraat	81	Heerlen		🟢	
31	Buurtpunt Schandelen	Molenwei	500	Heerlen		🟢	
32	Cultuurhuis Heerlen	Sittarderweg	145	Heerlen		🟠	Minder goed toegankelijk i.v.m. hoogteverschil. Steile oprit.
34	Residentie Hooghendael	Gravenstraat	107A	Heerlen		🟢	
35	Corneliushuis	Groeët Genhei	14	Heerlen		🟢	
36	Basisschool Windekind	Van Weerden Poelmanstraat	192	Heerlen		🟢	
37	Sporthal Varenbeuk	Hei-Carisborgweg	19	Heerlen		🟢	
39	Buurtcentrum 't Heitje	Anjelierstraat	48A	Heerlen		🟠	Minder goed toegankelijk i.v.m. hoogteverschil. Steile oprit.
42	Gemeenschapshuis Heksenberg	Hei-Grindelweg	84	Heerlen		🟢	
43	Ouderencentrum Vogelsanck	Cookstraat	27A	Heerlen		🟢	
44	Buurtpunt Paulus	Olmstraat	1	Heerlen		🟢	
46	Basisschool Mijn Spoor	Belemnieterf	10	Heerlen		🟢	
47	Buurtpunt The Flash	Corisbergweg	197C	Heerlen		🟢	
48	BMV SamSam	Mijnzetellaan	6	Heerlen		🟢	
101	Partycentrum Amicitia	Markt	9	Hoensbroek		🟢	
104	Buurtcentrum de Koffiepot	Kasteel Hoensbroeklaan	190	Hoensbroek		🟢	
106	Ons Trefcentrum	Pius XII Plein	38	Hoensbroek		🟢	
107	Kantine FC Hoensbroek	Frederikstraat	50	Hoensbroek		🟢	
109	BMV Maria Gewanden	Maria-Gewandenstraat	24	Hoensbroek		🟢	
110	BMV Auvermoer	Auvermoerstraat	2	Hoensbroek		🟢	
112	Ouderencentrum Weijenberg	Weijenbergstraat	476	Hoensbroek		🟢	
114	Gemeenschapshuis Mariarade	Op de Weijenberg	11	Hoensbroek		🟢	
115	BMV Aldenhof	Mgr. Nolensstraat	29	Hoensbroek		🟢	
116	Hoeskamer Butting Inn	Buttingstraat	278	Hoensbroek		🟢	
200	Mobiel stembureau locaties:					🟢	
	-Zuyderland Ziekenhuis	Henri Dunantstraat	5	Heerlen	07:30-11:00	🟢	
	- Mondriaan	John F. Kennedylaan	301	Heerlen	12:00-14:00	🟢	
	- Geriatrisch Revalidatiecentrum Plataan	Henri Dunantstraat	3	Heerlen	15:00-17:00	🟢	
201	Mobiel Stembureau (Vista College - Adelante - Pius)					🟢	
	- Vista College	Valkenburgerweg	148	Heerlen	08:00-13:00	🟢	
	- Adelante	Zandbergsweg	111	Hoensbroek	14:00-16:00	🟢	
	- Zorgcentrum PIUS	Mettenstraat	2	Hoensbroek	17:00-20:00	🟢	

Schouwformulier

1.1	Aanduiding openbare weg (Bord met aanduiding ‘STEMLOKAAL’ of ‘STEMBUREAU’ is aanwezig. Ja: Verder naar vraag 1.1.a / Nee: Verder naar vraag 1.2)
1.1.a	De aanduiding is duidelijk zichtbaar vanaf de openbare weg
1.1.b	De teksthoogte is minimaal 2,5 cm.
1.1.c	De tekst is qua kleurgebruik duidelijk leesbaar
1.2.a	Is er een gehandicaptenparkeerplaats aanwezig binnen 100 meter van het stemlokaal (in voetgangersgebied: binnen 200 meter).
1.2.b	Staat er een auto geparkeerd op de gehandicaptenparkeerplaats?
1.2.c	Heeft de auto een duidelijk zichtbare gehandicaptenkaart?
1.2.d	Is er een hoogteverschil tussen de parkeerplaats en het trottoir / route naar het stembureau?
1.2.e	Is er een overbrugging aanwezig/aangebracht voor het hoogteverschil (trottoir op-/afrit) binnen 50 meter van de parkeerplek?
1.2.f	De overbrugging is op het oog in orde: niet te steil, stabiel, anti-slip, weerbestendig en sterk (tot 300 kg).
1.3	De route is vlak, verhard (geen grind e.d.) en vrij van obstakels, zodat een rolstoel of scootmobiel er goed overheen kan
1.3.a	Er is een hoogteverschil tussen de weg en de entree (trap, stoeprand, bordes)
1.3.b	Er is een overbrugging aanwezig/aangebracht zodat iemand met een rollator, rolstoel of scootmobiel het hoogteverschil eenvoudig en veilig kan overbruggen (hellingbaan, lift, afritje)
1.3.c	Overbrugging is op het oog in orde: niet te steil, stabiel, anti-slip, weerbestendig en sterk (tot 300 kg) en veilig (afrijdbeveiliging/ stootrand van 5 cm bij hoogteverschil vanaf 10 cm en leuning op armhoogte bij hoogteverschil vanaf 25 cm; of overbrugging is zeer breed)
1.3.d	Obstakelvrije breedte van de volledige toegangsroute is route is ≥ 1,2 meter (bijv. rolstoelen, kinderwagens moeten elkaar kunnen passeren en kunnen keren)
1.4.	Opmerkingen over bereikbaarheid (opvallende zaken, twijfelpunten, overige)
2.1a	Welk deurtype is de buitendeur?
2.1.b	De opstelruimte aan beide zijden van de deur is ≥ 2 x 2 meter. Als de deur niet met een drukknop maar met een handvat naar buiten open gaat: naast het slot van de deur is een ruimte van 50 cm breed (deur moet langs de rolstoel open kunnen draaien). Als er wel 50 cm naast de deur is, maar de opstelruimte is wat kleiner (tot 1,5 x 1,5 meter), dan antwoord “Nee, maar” kiezen.
2.1.c	Bedieningskracht buitendeur: de deur kan met twee gestrekte vingers volledig open getrokken of open geduwd worden. (volledig open: minstens haakse hoek van 90 graden, bij sommige deuren gaat het laatste stukje zwaarder, dat is niet de bedoeling)
2.1.d	De openingshoek van gewoon open draaiende deuren is minstens 90 graden (haakse hoek); bij een draaideur: in de compartimenten is genoeg ruimte voor een rolstoel (ca 1 m^2) en manouvreerruimte.
2.1.e	Is er een drempel in de deuropening t.o.v. straat/ vloer niveau?
2.1.f	De vrije doorgangsbreedte van de buitendeur is ≥ 85 cm
2.2.a	Is er een rooster bij de buitendeur aanwezig?
2.2.b	Het rooster is afgedekt met stevig, weersbestendig en goed verankerd materiaal of de gaten in het rooster zijn niet groter dan 2x2 cm (iemand met krukken of wandelstok moet er niet in vast komen te zitten)
2.2.c	Liggen bij de voordeur of op de looproute tussen de buitendeur en de stemruimte kokosmatten en/of rubber(ring)matten?

2.3.a	De route is duidelijk aangegeven met pijlen en aanduiding ‘STEMBUREAU’ of ‘STEMLOKAAL’ (tekst moet goed leesbaar zijn: minimaal 3 cm hoog en contrastrijke kleur, pijl moet de goede kant op wijzen)
2.3.b	De route is vlak en vrij van obstakels
2.3.c	Er is een hoogteverschil tussen de entree en de stemruimte
2.3.d	Er is een overbrugging aanwezig/aangebracht bij het hoogteverschil
2.3.e	Overbrugging is op het oog in orde: niet te steil, stabiel, anti-slip, weerbestendig en sterk (tot 300 kg) en veilig (afrijdbeveiliging/ stootrand van 5 cm bij hoogteverschil vanaf 10 cm en leuning op armhoogte bij hoogteverschil vanaf 25 cm; of overbrugging is zeer breed)
2.3.f	Obstakelvrije breedte van de route is ≥ 1,2 meter (bijv. rolstoelen, kinderwagens moeten elkaar kunnen passeren en kunnen keren).
2.4.a	Is/zijn er tussendeur(en) aanwezig op de route naar de stemruimte?
2.4.b	Welk deurtype is (zijn) de tussendeur(en)
2.3.c	De opstelruimte aan beide zijden van de deur is ≥ 2 x 2 meter. Als de deur niet met een drukknop maar met een handvat naar buiten open gaat: naast het slot van de deur is een ruimte van 50 cm breed (deur moet langs de rolstoel open kunnen draaien)
2.4.f	Is er een drempel?
2.4.g	Er is een goed verankerde en anti-slip drempeloverbrugging aanwezig
2.4.h	De vrije doorgangsbreedte van de deur(en) is ≥ 85 cm
2.5.a	Is er een deur aanwezig naar/van stemruimte?
2.5.b	Welk deurtype is de deur naar/van de stemruimte?
2.5.c	De opstelruimte aan beide zijden van de deur is ≥ 2 x 2 meter. Als de deur niet met een drukknop maar met een handvat naar buiten open gaat: naast het slot van de deur is een ruimte van 50 cm breed (deur moet langs de rolstoel open kunnen draaien)
2.5.d	Bedieningskracht deur: de deur kan met twee vingers open getrokken worden
2.5.e	De openingshoek van draaiende deur is minstens 90 graden (haakse hoek)
2.5.f	Is er een drempel?
2.5.g	Er is een goed verankerde en anti-slip drempeloverbrugging aanwezig
2.5.h	De vrije doorgangsbreedte van de deur(en) is ≥ 85 cm
2.6	Als er vloerbescherming in (de gang naar) het stembureau is aangebracht: is deze deugdelijk en veilig aangebracht (zodat je er niet over kunt struikelen, bijv. naden deugdelijk afgeplakt)?
2.7	Opmerkingen over betreedbaarheid (opvallende zaken, twijfelpunten, overig)
3.1.a	De vloer is verhard, obstakelvrij en de doorgangen zijn ≥ 1,2 meter breed
3.1.b	Is er een drempel?
3.1.c	Is er een vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte na de stemtafel van ≥1,5 meter?
3.1.d	Er is een vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte voor het stemhokje van ≥1,5 meter
3.1.e	Het lage stemhokje is zo opgesteld dat je er met een klein model scootmobiel voor kunt rijden en vanuit je scootmobiel het stembiljet kunt invullen (bovenwettelijke eis)
3.1.f	De opstelruimte voor/naast stembus is ≥1,5 meter
3.2.a	Er zijn enkele stoelen in de stemruimte aanwezig (voor het geval er een wachtrij is)
3.2.b	Minstens 1 op de 5 stoelen is uitgevoerd met armleuningen
3.3.a	Er is een stemhokje met een laag schrijfblad aanwezig (normaal is 2 hokjes met hoog blad en 1 hokje met laag blad). Laag blad: minstens 75 cm ruimte er onder en niet hoger dan 85 cm zodat je er zittend aan kunt schrijven
3.3.b	Het lage schrijfblad is onderrijdbaar
3.4.a	De leesloep met verlichting is zichtbaar op de kiestafel aanwezig
3.4.b	De leesloep is operationeel (met verlichting)
3.4.c	Er is een extra grote kandidatenlijst aanwezig
3.5	Algemene opmerkingen over Bruikbaarheid (opvallende zaken, twijfelpunten, overig)
4.1	Is een openbaar toilet aanwezig in het gebouw van het stembureau dat kiezers kunnen gebruiken?
NB:	Aanvullend op de criteria, niet wettelijk verplicht

Overige opmerkingen over zaken die opvallen tijdens de schouw.

Overige bevindingen

Hieronder volgen overige opmerkingen die de schouwteams hebben genoteerd, die nuttig zijn om mee te nemen bij de organisatie van de volgende verkiezingen, maar die niet meetellen in de scores:

- Bij een stemlokaal is een oprit die steil is, voornamelijk bedoeld voor auto's.
- Bij veel stemlocaties zijn studenten van Vista ingezet, met name bij de deuren om mensen te helpen door de entree te komen.
  Zij zijn zeer behulpzaam en vriendelijk.
- Soms zijn er twee ingangen en in een enkel geval is slechts één vaandel met 'Stembureau' erop aanwezig, waardoor de zichtbaarheid vanaf de openbare weg niet altijd voldoende is.
- Bij een aantal stemlokalen zijn de lichtbalken boven de stemhokjes niet goed aangebracht, functioneren niet goed of staan uit. De schouw is gedurende de dag, met daglicht, uitgevoerd. We hebben niet kunnen controleren of dit de mogelijkheid tot het uitbrengen van een stem heeft gehinderd.
- Bij de meeste stemlokalen zijn de kleine rode potloden voorradig, die geïntroduceerd zijn met de verkiezingen tijdens corona. De keizers konden de potloden na het stemmen mee naar huis nemen, om mogelijk niemand te besmetten. Sommige mensen, met een motorische beperking, hebben moeite om met de kleine potloden om te gaan. Er zaten in de stemkoffers ook grote rode potloden, maar die zijn niet altijd zichtbaar op de tafel neergelegd.

- Bij alle stemlokalen is een grote kandidatenlijst aanwezig, zodat de kiezers zich in één oogopslag kunnen oriënteren. Bij één lokaal was deze tijdens de schouw niet aanwezig. Daarover is contact geweest met het Team Verkiezingen en de lijst zou nog geleverd worden. Op een enkele plek hing de grote kandidatenlijst relatief hoog, te hoog voor iemand met een rolstoel om hiermee een goed overzicht te krijgen.
- Meerdere keren kregen de schouwteams te horen dat het stemformulier te groot was om goed op het blad van het stemhokje uit te vouwen. Dat zou in de toekomst, met een aangepast stemformulier waar de kiesraad mee experimenteert, opgelost worden.
- Op één locatie werd opgemerkt dat het onderrijdbare stemhokje te smal is voor sommige elektrische rolstoelen. Daarnaast is er vaak te weinig ruimte om de kiezer met een fysieke beperking ondersteuning te bieden in het stemhokje.
- Een enkele keer werd door het stembureau opgemerkt dat de aanwezigheid van enkele leesbrillen handig zou zijn.
- Op één locatie was het gehandicaptentoilet onbruikbaar vanwege de aanwezigheid van een tafel om baby's te verschonen.